

Motion till riksdagen 2012/13:U243

av **Lotta Hedström (MP)**

Varaktig fred i Afghanistan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i den kommande storsatsningen på ett afghaniserat bistånd istället för svensk trupp betona uppbyggnad av det civila samhällets kapaciteter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skydd av civilsamhället och utveckling baserad på det lokala och civila samhällets grundläggande behov sätts i fokus för ett utvidgat bistånd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Afghanistanbiståndet under den kommande perioden i första hand bör koncentreras på stärkande av regionala provinsstrukturer för att bygga en sammanhållen stat.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att säkerställa att de afghanska styrkor som byggs upp för att ersätta den internationella säkerhetsorganisationen inte ska kunna komma att omvandlas till nya lokala milisförband.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för en instans inom ISAF och dess efterföljare som övervakar, undersöker och rapporterar om civila förluster till den afghanska regeringen och andra fredsbyggande krafter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör upprätta en ny svensk handlingsplan för fredlig utveckling med tyngdpunkt på kvinnligt deltagande utifrån FN-resolution 1325.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för uppbyggnaden av lokala fredsråd i Afghanistan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda sig av de kunskaper om konflikter och de åtgärdsförslag som fredsforskningen arbetar med.

Fel! Okänt namn på

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i motionen om att i biståndet särskilt beakta *do-no-harm*-metodikerna i biståndet, dvs. eftersträva konfliktkänsliga metoder och programdesigner.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i motionen om att överväga att använda det internationella civilsamhällets olika organisationer som direkta fredsövervakare och brobyggare.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i motionen om behovet av en formfast strategi för främjande av kvinnors deltagande i samhällslivet på alla nivåer i allmänhet och för fredsarbete i synnerhet.

Motivering

Bakgrund

Konflikterna i Afghanistan är vid det här laget alltför välbekanta. Tre gånger tio år av krig i modern tid och minst lika länge på 1800-talet under *The Great Game* har satt förfärande spår i förstörelse, brist på utveckling och en stark misstro mot vad som uppfattas som västerländskt inflytande.

Insatserna från ISAF1 har under Natobefäl försökt, men inte lyckats, sänka konfliktnivån i det stolta och storartade bergslandet vid mitten av Sidenvägen. Det som började som en amerikansk vedergällningsaktion av OEF 2 2001 för attacken mot Twin Towers, blev till en FN-mandaterad Natoinsats 2003 för bekämpandet av al-Qaida och skydd av den afghanska befolkningen.

Många stora internationella konferenser om Afghanistans framtid, inklusive bildandet av ett fredsråd, har avhållits sedan 2002 och mycket stora summor pengar även för civil uppbyggnad har utlovats av världssamfundet. Allt har dock inte stannat i landet för att komma afghaner eller Afghanistan till del, ska sägas.

Men sedan 2008 noteras bara ökande civila förluster och allt större dödstal. Skulden för det delas mellan taliban/AOG3/AGE4 och ISAF/OEF. Forskaren Sari Kuovo5 skriver att också ISAF har en del kvar att leva upp till vad gäller Genève-konventionens förpliktigande enligt artikel 3, att skydda civila.

Ännu finns alltså inte någon fred i sikte.

Fortfarande vilar också ett drag av obegriplighet över konflikten: Vem strider egentligen mot vem? Vilka är taliban, vilka är "insurgenterna"? Vilka krafter finns egentligen bakom dessa förment neutrala förkortningar som

1 International Security Assistance Force.

2 Operation Eduring Freedom, USA:s ursprungliga försvarsinsats som alltmer samarbetar intimare med ISAF.

3 Armed Opposition Groups, ett samlingsnamn för alla som inte är internationell trupp.

4 Anti-Governmental Elements är annan term som också florerar som ska sammanfatta "de andra!"

5 Statebuilding and rule of law-lessons from Afghanistan, Nato Defence College 2009.

Fel! Okänt namn på

AOG, AGE med mera och finns egentligen kvar något verksamt al-Qaida i Afghanistan? Hur inflytelserika är de forna krigsherrarna med sina privatar-méer grundande på etnisk tillhörighet och vad vill Haqani med flera islamistiska nätverk?

Framför allt undrar man i grunden varför det strids nu, efter Usama bin Ladins utomrättsliga avrättning och vad ska egentligen uppnås med alla dessa vapeninsatser?

Med andra ord: Vilka värden står egentligen på spel? Det finns ju till exempel inga oljefyndigheter att strida om i Afghanistan, vilket annars är en vanlig konfliktorsak.

Så med detta avskräckande historiska facit: kan man alls tro på att det går att bygga en varaktig och inklusiv fred i Afghanistan?

Miljöpartiet vill tro det, men har inga illusioner om genvägar eller att det kan ske med pur idealitet. Om inte alla berörda är inkluderade i fredsarbete, om inte alla dolda frågor får sitt svar, om inte de verkliga drivkrafterna, inklusive den globala vapenexportens betydelse avslöjas, kommer fiendlighet och okända intressen att fortsätta styra spelet.

Transition och vad som nu står på spel

Efter att USA först ökade på sina styrkor 2010 för att göra slutoffensiver i talibandominerade områden är det tänkt att, när denna motion skrivs i september 2012, den största delen av de 130 000 man starka amerikanska och internationella trupperna ska ha börjat lämna afghansk mark.

Nato och ISAF ska enligt utfästelserna dra sig tillbaka helt och hållet till 2014. Denna period går allmänt under beteckningen transition.

Nu har emellertid olika underhandsbesked gjort klart att både svenska militärer och amerikanska förband med olika uppdrag ändå kommer att bli kvar. De ansträngningar som gjorts och görs från de internationella styrkornas sida är att bygga upp ANSF:s⁶ militära egenförmåga i Afghanistan. Det medför fler uppdrag än enbart de undervisande och uppbyggande delarna. Viktigt i det sammanhanget är att det inom ISAF och dess efterföljare skapas en instans som övervakar, undersöker och rapporterar om civila förluster till den afghanska regeringen och andra fredsbyggande krafter. Vidare måste man säkerställa att den beväpning som med nödvändighet måste ske för att både Afghanistans egen militär och polis ska kunna fungera inte blir till en lokal milis eller kommer i orätta händer. Ju mer vapen som cirkulerar – desto större risk för våld!

Oron är att de många grupperingar som finns i rörelse enligt ovan och det starka regionala inflytande som framförallt Pakistan utövar, kommer att medföra en total destabilisering och ett maktvakuum där vad som helst kan hända. Särskilt starkt har oron uttryckts för att taliban åter kommer att ta över. De har både bytt taktik och delvis retorik, vuxit i militär skicklighet och vunnit insteg

⁶ *Afghan National Security Force*

Fel! Okänt namn på

i allt fler provinser och distrikt, trots att de inte längre har samma enhetlighet som de hade vid sin tid vid makten 1995–2001.

Särskilt kvinnoorganisationer inom och utom landet befarar att det blir stor risk för en återgång till ett kvinnofientligt talibanstyre eftersom den afghanska egna säkerhetsskapande förmågan är svag och eftersom de patriarkala stämningarna är så djupt rotade i alla led. De repressalier och den grymma kvinnofientlighet de på alla nivåer utövade kommer aldrig att förlätas eller glömmas.

Tyvärr är dock saken mer komplex än så, för ”västerlandet” kan inte heller i realiteten erbjuda en så mycket bättre jämställdhetsprofilering, mer än som retorik. De som styr och ställer i de internationella styrkorna ISAF och OEF samt i deras länders kommandon och försvarsapparater är män och har vanligen genusblinda synsätt och analyser. De flesta statsöverhuvuden och utrikesministrar i väst är män, utom Angela Merkel och Hillary Clinton, och i de program och biståndsmodeller som iscensätts är genusperspektivet mer undantag än regel. I alla hittillsvarande fredskonferenser och i fredsrådet är den kvinnliga representationen fullkomligt urusel.

Klart är däremot att de afghanska kvinnornas behov och deras situation noga har utnyttjats för att rättfärdiga alla möjliga insatser, militära likaväl som icke militära. Företrädare för Storbritannien rättfärdigade till exempel först kraftfullt sitt deltagande i ISAF 2001 med att de skulle hjälpa kvinnorna, för att åtta år senare säga att detta eller andra politiska mål aldrig hade haft med saken att göra.

I grunden saknas, trots retoriken, alltså de kraftfulla och långsiktiga direkta inriktningarna på just den afghanska familjens och civilsamhällets verkliga stöttepelare – kvinnan.

Att bygga på fredsforskning och bygga civila och lokala strukturer

Som sagts så många gånger är det enklare att sluta kriga än att bygga en fred. Det stora tillbakadragandet *kan* också gå bra, alla farhågor till trots, eftersom ingen kan se in i framtiden.

Men att säkerställa en stabil och våldsfri grund för långsiktig uppbyggnad med det internationella samfundets hjälp, är en stor och svår sak.

Bedömningen är att en handlingskraftig, betrodd och korrupsionsfri centralregering utan överdrivna etiska lojaliteter är väldigt utopisk att uppnå. Därmed inte sagt att alla sådana ansträngningar ska läggas ner, för på sikt behöver självklart även detta land en legitim central regering.

Istället kan och bör mycken kraft under och efter transitionsperioden läggas på att skapa och stödja regionala och provinsiella strukturer för en administration som kan handskas med demokratiskt beslutfattande på ett mer nära och trovärdigt sätt. Särskild vikt bör läggas vid att stödja de traditionella shuras, idag kallas en del för Community Development Councils, där även kvinnor har en chans att göra sig gällande. En del bör – om afghanerna så medger – kunna omvandlas till rena lokala fredsråd med bevakning, medling och rapportering på agendan.

I detta arbete bör politiker och beslutsfattare i militära led också stödja sig på de fristående och akademiska fredsforskningsinstitutioner och institut som analyserar och bedömer krig och konflikter. Man lär sig bland annat där att det handlar om att bedöma kritiska faktorer som till exempel attityder, beteenden, girighet, rättmätiga klagomål, oförenliga krav och motstående intressen som saker och personer som kan främja respektive motverka fred.

Sådana konfliktkänslighetsanalyser enligt do no harm-modellen bör mer systematiskt implementeras och tas till vara. Kunnandet att utföra sådana konfliktanalyser bör spridas i den svenska biståndsvärlden och i Försvarsmakten.

Man bör dessutom mer konsekvent och aktivt ta till vara de icke- statliga organisationer och icke- militära biståndsgrupperingar som är verksamma i landet som både brobyggare mellan olika grupper lokalt och fredsmäklare och rapportörer. En varningens finger höjs dock för att sätta förhoppningar till några som helst resultat i en så kallad civil-militär samverkan av det snitt vi sett prov på hittills. Den modell där soldater förväntas hjälpa till med civil uppbyggnad är förvirrande och missriktad och borgar inte för några som helst varaktiga resultat i uppbyggnadshänseende.

Kvinnor, kvinnor, kvinnor

Hittills har all form av kvinnorepresentation efter 2001 som sagt varit katastrofalt usel i alla typer av uppbyggnads- och fredskonferenser, likaväl som i de civila och offentliga beslutsförsamlingar som finns. Slutresultaten blir som bäst deklarativa snarare än operationella, det vill säga de får ingen betydelse för kvinnor hemma i vardagen.

Den stora Kabulkonferensen 2010 med givare och berörda från många länder gav en detaljerad plan för fred: The Afghan Peace and Reintegration Plan, APARP. Där fanns en (1) kvinna på plats runt bordet som representant för alla landets kvinnor och för hela civilsamhället. Det är inte acceptabelt, hur mycket kulturell tolerans man än vill värna. Afghan Women's Network, AWN, uttryckte sin djupa otillfredsställelse direkt till regeringsansvariga och på presskonferenser.

Planen APARP refererar heller inte alls till vare sig FN:s säkerhetsråds resolution 1325 från 2001 eller till kvinnorrättskonventionen Cedaw. Inte heller nationella instrument som Napwa, National Action Plan for Women in Afghanistan, från 2005 eller EVAW, the Elimination of Violence Against Women finns med i de vägledande principerna i fredsplanen. Hur ska man då alls kunna tro på den?

Det råder strängt taget dubbla standarder där staten Afghanistan i planer och i sin konstitution, med en egen kvinnominister i regeringen, i sin retorik och som motprestationslöfte till bistånd av olika slag förbinder sig att följa både mänskorrättskonventionerna och kvinnokonventionen Cedaw. Medan tillståndet för alla de mänskliga rättigheterna i själva verket är medeltida usel, särskilt för kvinnor.

Fel! Okänt namn på

Detta påpekas ofta av den ”oberoende” människorättskommissionen, vars ordförande Sima Simar med sin oräddhet är en konstant nagel i ögat på regimen. Kommissionens oberoende kan numera ifrågasättas, inte på grund av dess egna ställningstaganden, utan för att regeringen nyligen tagit sig friheten att tillsätta och avsätta ledamöter i styrelsen.

En undersökning från Care International från bland annat Afghanistan visar emellertid att många kvinnor ändå använder FN:s resolution 1325 för att mobilisera och söka stöd för sin rätt att vara med och förhandla, så den är väl värd att som det förnämsta internationellt gångbara instrumentet stå upp för kvinnors rätt och fredens möjlighet.

Den svenska positionen

Den svenska positionen var från början att ge ett så gott som oreserverat och enigt stöd till FN-truppen som blev ISAF, och utrusta den med ett genom åren allt större truppbidrag, men allteftersom situationen förändrades och våldet inte avtog höjdes frågetecken kring meningsfullhet och avsikt med den svenska insatsen, även om den totalt sett förblivit liten i ISAF-sammanhanget med sina cirka 500 soldater bland upp till 48 andra nationer.

Inte minst den nuvarande och tidigare svenska regeringar har i ord också de hållit fram hur betydelsefullt det är att hjälpa kvinnor, lyfta fram kvinnor och bereda kvinnor plats i samhället och i fredsarbetet. Med rätta efterlystes nu, i en uppmärksammat artikel, behovet av en mer formfast sådan strategi. I det svenska biståndet och vid återtagandet av svensk trupp måste vårt land tydliggöra hur man vill gestalta detta stöd till afghanska kvinnor och flickor. För utbildning, fredsbygget, överlevnad, mat, inflytande, rättvisa och i lokalsamhället såväl som i det skakiga statsbyggandet som helhet.

FN:s berömda resolution 1325 kräver också att varje land som undertecknat den även skriver en handlingsplan för hur detta arbete ska implementeras, så att kvinnor varken blir de största offren i konflikter, bara betraktas som offer eller inte tillåts medverka. Bara 37 länder i världen, inte Afghanistan, har en sådan handlingsplan och Sveriges går ut i år. Den måste både i Afghanistan och i Sverige förses med mätbara mål, en klar tidtabell, ett effektivt kontrollsystem och ges en tillräcklig budget för de krafter som ska vara behjälpliga i genomförandet.

I Afghanistan är det en lång väg att gå för alla parter. Från att klassas som ”världens farligaste land för kvinnor att leva i”, till ett jämställt samhälle där Ulema- rådet inte längre med presidentens fulla stöd kan proklamera att ”män är primära och kvinnor sekundära”.

Man får inte glömma att det inte heller bara är talibanerna, som den otydligt definierade rörelse det nu är, som har den fiendliga kvinnosynen. Den patriarkaliskt rotade föreställningen om manlig överhöghet och vapnens välsignelse har mycket djupare rötter än så och är mycket vidare utbredd.

Regelrätt människorätts- och jämställdhetsarbete som respekterar varje kön och allas lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter har tagit det cirka hundra år att ge resultat i vårt land. Det är ett av de absoluta fundamenten för

Fel! Okänt namn på

demokrati och för varaktig fred och kommer att kräva minst lika lång tid i Afghanistan. Den utvecklingen kan i grunden inte heller introduceras utifrån eller uppifrån, om än alla genuina initiativ bör stöttas och kraven på likvärdig genusrepresentation kan vara lämpliga att ställa i givarsammanhang.

Flickors utbildning

En av de viktigaste kilarna in i den massiva kvinnofientlighet, som i stort sett består efter elva år av västerländsk militär närvaro, är flickors rätt och reella möjligheter att gå i skolan. Utbildade kvinnor föder färre barn och hinner och kan ta bättre hand om de barn de får. De ställer större krav på jämställt bemötande i sina hem, lokalsamhällen och i yrkeslivet. Sverige bör följaktligen särskilt betona och stödja flickors rätt till skola. Det är en av de enskilt viktigaste åtgärderna i civil uppbyggnad som ger mest utdelning och den bör paras med specifikt riktad utbildning av kvinnliga lärare och av barnmorskor.

Utbildade och självmedvetna unga kvinnor kan så småningom få uppfylla åtminstone den kvantitativa indikatorn på viss jämställdhet: att utgöra minst 40 procent på alla nivåer i beslutsprocesser för fred och i samhällets beslutsorgan.

Säkras åtminstone det efter 2014 finns ett betydligt större hopp om varaktig fred.

Stockholm den 3 oktober 2012

Lotta Hedström (MP)